JÄRWA TEATAJA

Põllumeeste ja asunikkude häälekandja.

Ilmub kolm korda nädalas:
igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal.

Toimetus ja talitus: Paides, Turuplats nr. 13.
Kõnetraat 101 — Kõnetunnid kella 10—1 l. Tarwitamata jäänud käsikirjad häwitatakse ära, kui neile tagastamiseks markisid ei ole juure lisatud.

üksiku numbri hind 5 senti.
Tellimise hind alandatud.

Wastutaw toimetaja Willem Wessart.
Wäljaandja „Järwa Kirjastus Ühisus".
Tellimise hind postiga:
1 aasta Kr. 6.— 3 kuud Kr. 1.70
½ aastat Kr. 3.20 1 kuu Kr. 0.60

Kuulutuste hind:
üks millimeeter ühel weerul: tekstis 8 snt., kuulutuste käsjel 5 snt.

Nr. 91. Paides, neljapäewal 10. augustil 1933. a. 8. aastakäik.

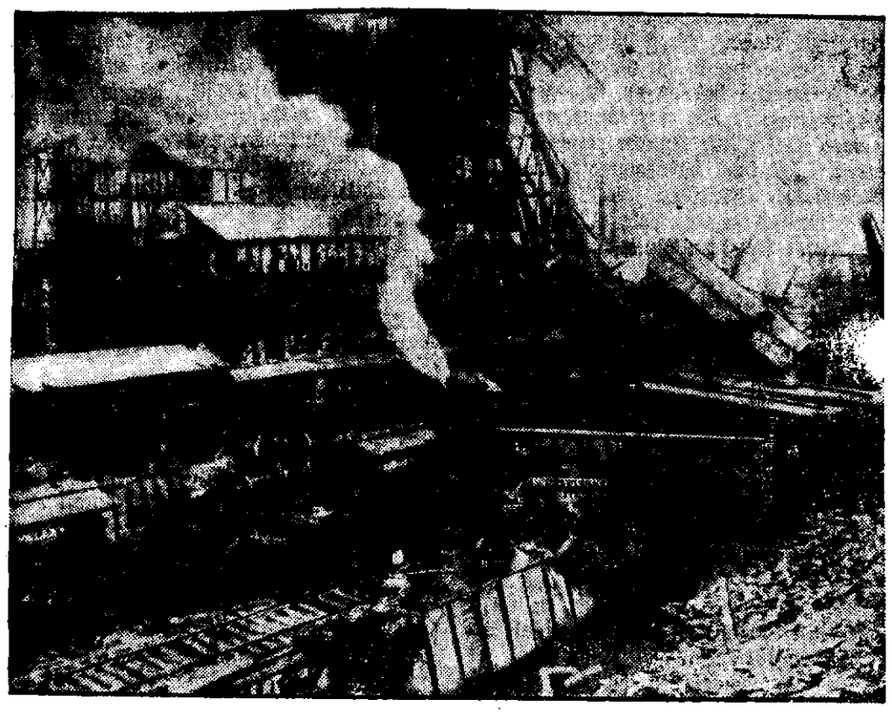

Ohtpärane rongiõnnetus Ameerikas.

Pennsylvanias Crantonis langes süte laadimisel üks traana maha ja otse kaubarongile selga, mis parajasti sõitis sealt mööda. Kaubarong jaoksiroobastest mäkja. Ainsuline kahju hinnati mitmemaki 100.000 dollarile.

Tubakatöösturid
riigiwanema juures.

Majandusminister polewat pidanud lubadust.

Teisipäewal käis riigiwanema juures kolmelikmeline tubakatöösturite delegatsioon selgitamas tubakatööstuse praegust olukorda ning tubakatolli alandamise küsimust.

Hiljuti walitsuse poolt maksma pandud tollialandus, 60 senti tubaka kilolt, olewat tubakatööstjurite seletuste kohaselt, kergendust toonud ainult odawamate tubakakaubaste sortide tootmisel. Kallimate sortide juures ei juuda aga läbiwiidud tollialandus tuua tööstusele ningit kergendust neis raskustes, millised weeretas meie tubakakaubaste tootmisele ette Eesti krooni wäärtuse langetamine. Nimelt on wälisrahadest Hollandi floriin, milles peamiselt tehakse tubakaostud wälismail, wõrreldes langenud krooniga kõige rohkem hinnas tõusnud. Warem oli kurfiks 1,52, ent peale krooni kukutamist hüppas kurss 2,32,75 peale. Samuti on Eesti rahawääringu languse tõttu tundtwalt kallinenud ka muud tubakatööstuse tarbed, millisetd kodumaal ei walmistata.

Peale selle juhtisid tubakatöösturite esindajad riigiwanema tähelepanu majandusministeeriumi ja tubakatöösturite wahel sõlmitud kokkuleppele, mille põhjal tööstjurid maksid sisseweetawa tubaka pealt nõuetawa tolli deposititi, et kaubatolli tollialanduse maksmapaneku puhul ülemakstud summad tagasi saada.

Nüüd pandi, wastu endisi lubadusi, alandatud tollitariif maksma alles 1. aug. ning juulikuu jookul deposiiti maksetud summad läksid tubakatööstureile kõik kaduma. See majandusministeeriumi samm on toonud agu tubakatööstustele suurt kahju.

Esitatud nõudmistes palusid tubakatöösturite esindajad riigiwanemat astuda samme, et tollialandus hakkaks maksma juba 1. juulist, nagu lubatud.

Riigiwanema wastusest selgunud ainult, et püüdku tööstjurid küsimust lahendada majandusministri kaudu, riigiwanem ei olewat selle küsimusega kursis ning polewat ka aega sellesse süwenda.

10. laulupidu
õnnestus ka aineliselt.
Andis 8.453 kr. ülejääki.

10. üldlaulupeo kulude-tulude aruanne on lauljate liidu juhatuse poolt lõplikult koostatud. Waatamata majanduslikule surutisele, mille tõttu on sissetulekud pea kõigil aladel olnud wähemad kui eelarwe koostamisel aasta tagasi loodeti, on laulupeo kulude-tulude kokkuwõte kujunenud siiski rahuldawaks.

Kogusummas 10. üldlaulupeo aruanne näitab kulusid 76.477 kr. 19 snt., tulusid 84.930 kr. 75 snt., ülejääk 8.453 kr. 54 snt.

Waldawa osa wäljaminekutest on nõudnud lauluwälja korraldamine, uued ehitused ja remondid — 40.976 kr. Sellest summast uutesse ehitustesse on investeeritud ümmarguselt 24.000 kr.

Laulupeo aruanne tuludena näitab pääsmete müügist, einelaualt, auto- ja rataste hoiust ja wäljareklaamist 43.170 kr.; uute ehituste teostamiseks on liit saanud awalikkude tööde summadest 8000 kr.; pingilaudade müügist — 2894 kr.; sissetulekud laulupeo juhist — 5032 kr.; jaaniõhtu rahwapeost 4497 kr.; mälestusmärkide müügist 1514 kr. ja ülejäänud wähemad tulud kokku 3820 krooni.

Aruande wõttis lauljate liidu juhatus wastu 7. sõp. ja otsustas esitada kinnitamiseks lähemal ajal kokkukutsutawale nõukogule.

Kuigi juubelilaulupidu aineliselt lõppes rahuldawalt, siiski ei saadud sissetulekuid niipalju, et oleks wõidud tasuda 1928. a. riigilt lauluwälja korraldamiseks ja lawa ehitamiseks tehtud laenu 40.000 kr., mispärast on palutud liidu juhatuse poolt wõla tasumise tähtaega pikendada 5 a. wõrra.

Wõla pikendamise palwe ei tähenda aga sugugi, et liit ainelistes raskustes on, nagu seda mõnelt poolt on püütud kujutada. Peab arwesse wõtma, et lauljate liit 9. ja 10. üldlaulupidudega on investeerinud lauluwälja ehitustesse ja maaparandusse kogusummas 130,000 kr. On ehitatud püsiw lawa, milline wõib mahutada ja kanda ligemale 20.000 tegelast. Endisest sõjest mäenõlwakust on korraldatud plats, millist wäljamaalased on nimetanud eeskujulikuks. Hoolimata suurtest kulutustest sel alal, on liidul wõlgasid ainult weel 40.000 kr. riigile ja 3.300 kr. laulupeo fondile, kokku 43.300 kr. Arwestades, et kõik ehitused on tulnud teostada laenatud rahaga, on liidul korda läinud 9. ja 10. üldlaulupidudega ning tuludega teistest allikatest (loterii) katta wõlgasid 86.700 kr.

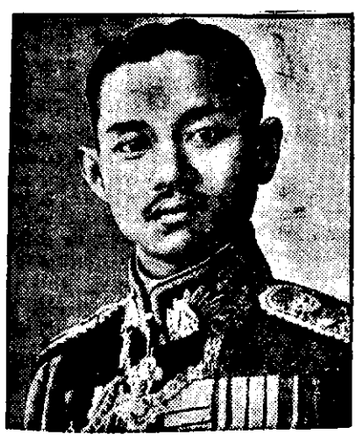

Siiami keiser Prajadhipok.

Astus troonile 1925. a. Tema piiramatule isewalitsusele tegi lõpu rewolutsioon mõõbunud aastal. Nüüd on jällegi mässuliikumine maad wõtmas ja walitsus tahab panna maksma diktatuuri, mille juures keiserl jääb waewalt weel üle midagi öelda.

Laewade müügisummast jätkub ainult kõnelusteks.
Müük – walitsuse wõimu demonstratsioon. Hoiataw kääl riigikaitse nõukogus.

Kaitseministri informatsioon:

„Lennuki"- ja „Wambola" müümise puhul esa ajakirjandust teeb otteheiteid walitsusele ja walitsuswõimule, et müügi asi on sündinud saladuse katte all ja kulisside taga. Seoses sellega mainitakse usaldusee kadumist „juhtide ja juhitawate" wahel. Kaitsеametkond ja wabariigi walitsus on kaugel tahtmisest ajada mingisuguseid kulissidе taguseid kombinatsioone ,waid asja juures oli mõõdunaidwaks isikute ja asutuste kompetentsus ning arusaamine, et mitte igas walitsemise küsimuses pole wajadust awalikkuse ja riigikogu arwamise järele. Otsustades müüa kaks säärast sõjalaewa, mis nii majanduslikelt kui ka merekaitse seisukohalt meile ebasobiwad ja milliste punduмine waib minimaalselt ja loobetawasti ajutiselt merekaitset raskendab (ka nende laewade olemasolul ei saa kõneleda, et meil on merekaitse), pole wabariigi walitsus toime pannud mingit suurt otsustawat ja pööret sünnitawat operatsiooni, waid lähtunud kindlast teadmisest, et oli wiimane aeg astuda wajalikke samme meie töelise merekaitse ülesehitamiseks.

Tõsiselt wõib kahelda, et nimetatud kahe laewa müügi asja oleks waja olnud ilmtingimata wiia rahwaesinduse otsustamisele. Meil on sageli põhjendatult just awalikkuses tuonitatud, et meil ei walitse walitsus, waid riigikogu wõi jälle tema „komisjon" wabariigi walitsuse näol.

Asja otsustamise käiku hinnates ei saa silmist lasta, et otsustajateks on olnud suur arw kandwamaid riigikogu liikmeid (wabariigi walitsuse ja riigikaitse nõukogu koosseisus) kõikidest poliitilistest wooludest ja sõjanõukogus on riigikogu liikmed. Kuidas saab selles olukorras kõneleda „kulissidе tagustest kombinatsioonidest"?

Laewade kui sääraste müümisel tuleb kasutada juhust. Laewad pole turu kaup. Ja kui ametlikult on awaldatud, et asja riigikogu ette toomisel oleks tekkinud asjata aja kulu, siis põhjenduseks oli tahtmine kinni haarata wõimalusest luua esialgne aineline baas konkreetseteks kõnelusteks uute laewade soetamisel. Juhused kerkiwad ja kowad. Riigikaitse nõukogus wäga kompetentselt poolt juhiti tähelepanu, et kas mitte ka 1933 tekkinud juhuse kasutamine pole hilinenud, sest poliitiline olukord poole aasta kestel oli märksa muutunud.

Laewade müügiga koos arutati põhjalikult kompetentsetes asutustes ka uute laewade soetamise küsimust, arwesse wõttes kogu poliitilist olukorda ja meie majanduslisi wõimeid. Merekaitse senine olukord ei tohtinud enam kesta.

Sõna sõnalt kõlab selliselt informatsioon, mille möödunud esmaspäewal kaitseminister ajakirjanikele pikku pistis ja ette luges. Informatsioon iseenesest ei paku ajakirjandusele ega ka lugejaskonnale midagi uudist. See on päris tawaline, praeguse walitsuse päewil suurmoeks saanud „ametlik teade" asjaolude õiendamiseks, mida ajakirjanduse poolt awaldatud andmed ei walgusta just sellisest küljest, mis oleks asjaomastele ringkondadele meelepärane. Ühe sõnaga on „ametlik õiendus", mille tähtekohaseks täitmiseks ajalehed [illegible] tatud ainult ebatawalist teed.

Ühele suurele tõele wiib kaitseministri „informatsioon" laewade müügi asjus kodanikke siiski lähemale. Nimelt, miks meie kaitselaewastiku kandekalad just nüüd maha müüdi. Suureks põhjuseks näib olewat selleks toiminguks olnud praeguse, muulaste toetusele rajatud „rahwusliku" walitsuse wõimu demonstratsioon. Et pääseda awalikkuse poolt tehtawast etteheitest — meil ei walitsewat walitsus waid riigikogu, wõtnud walitsus südame rindu ning müünud laewad rahwaesinduse kaljetaga maha. Sellega pidi olema selge terwele Eesti awalikkusele, et: „Müüd ja nii walitseme meie!"

See tagajärg on kahtlemata saawutatud. Eesti awalikkusele on juba ammu selgunud, kuidas ja milliste sõjtidega „walitsetakse" meil riiki praegu. Laewade müügiga on praeguse walitsuse wõimu demonstratsioon jäänud aga poolikuks. Müügikaubad sooritati küll rahwaesindusest nõu küsimata, ent uut laewastikku walitsus omapead enam soetada ei oska. Selles küsimuses, nagu kaitseminister, „sündinud fakti" autor kindralstaabis ja kogu walitsus tunnistab, tullakse juba kindlasti küsima nõu, muidugi ka raha, riigikogult ja terwelt Eesti rahwalt.

Wana lõhkusid oma tarkusega ära, ent uut asemele soetada ise ei oska. „Lennuki" ja „Wambola" müüjad oma ärimehelikkusega on jõudnud ainult nii kaugele, et on „haaranud kinni wõimalusest luua esialgne aineline baas konkreetseteks kõnelusteks uute laewade soetamiseks", nagu seletas kaitseministri „informatsioon". Kodanikule on jällegi selle informatsiooni kaudu wäga selge, et müüdud sõjalaewade eest saadud dollareist jatkub ainult kõnelusteks uute laewade soetamisel. Tekib kartus, et need „esialgsed kõnelused" wõiwad wenida aga nii pikale, et ei jatku enam sellest laewade müügist saadud „ainelisest baasist".

Lõpuks tunnistab kaitseministri informatsioon awameelselt, et riigikaitse nõukogu kompetentsemalt poolt on tehtud laewade müüjatele hoiatus, et aeg laewade müügiks pole wast küllalt soodus.

Wiimast on „Kaja" weergudel pidewalt toonitatud ning see ei waja enam mingit täiendawat selgitust.

Suured rahwakoosolekud Hiiumaal.

J. Teemanti kõne Keinas ja Emmastes.

Pühapäewal 6. aug. peeti Hiiu saarel kaks suuremat rahwakoosolekut (Keinas ja Emmastes), kuhu kõnelema oli sõitnud end. riigiwanem J. Teemant. Koosolekutest wõttis osa mitusada inimest. Wana riigimehe kõnet kuulati suure tähelepanuga ja talle awaldati rohkesti kritust.

Koosolekul anti hulk allkirju sõjalaewade müügi tühistamise asjus.

Kindral J. Soots wõitis wiiuli.

Ompaärane kihlwedu Wiljandi suurpidustuste ajal.

Pühapäewa warahommikul, kui Wiljandi raudteejaamas wõeti wastu wabadusristi wendi, toimus rongide saabumise eel huwitaw kihlwedu kindral J. Sootsi ja „Esto-Muusika" direktor Piperali wahel. Wiimane tõendas, et kindral Laidoner ilmuwat ka jaama wabadusristi wendi wastu wõtma, kuna kindral Soots kinnitas, et see ei wõi wõimalik olla, sest kindral Laidoner saabuwat iserongiga Tallinnast.

Asi areneski kihlweoks ja nimelt wiiuli peale. Käed wõttis lahti Wiljandi linnapea.

Tõepoolest saabuski kindral Laidoner rongiga Tallinnast, nii siis oli kindral Soots kihlweo wõitnud.

Kuuldawasti juba sama päewa lõuna ajal saadeti kihlweo wõitjale wiiul nägusas kastis kätte.

Õpetaja A. Kõiw jääb Hallistesse edasi.

Käesolewal nädalal oli Halliste koguduse õpetaja A. Kõiwi asi Mõisakülа rahukohtus arutusel. Õpetaja Kõiwi süüdistati kirikuliikme tsekkide wõltsimises. Rahukohtunik õpetaja Kõiwil sisuliselt süüdi ei leidnud, ehkki asja arutamine pooleli jäi ühe wajalise dokumendi puudumisel.

Nagu warem teatasime, registreeris konsistoorium õpetaja Kõiwi Halliste koguduselt lahti. Nüüd on aga kogudus saatnud asja konsistooriumile uuesti ümberotsustamiseks. Juhul, kui konsistoorium oma endise otsuse juurde jääb, wõtab Halliste kirik end Eesti ew. l. kiriku alt lahti ja jätab Kõiwi siiski oma õpetajaks.

Paljud ümbruskonna põllumehed ei luba enam hakata kiriku liikmeks, kui õpetaja Kõiw Hallistesse jääb, sest tema ei olla lojaalne inimene ja oma poliitilise ilmawaatega põllumeestele mitte wastuwõetaw.

Lõpp Tapa pearahale?
3 töötawat tapamaja peawad maksma koonduse tapamajale 2 kr. sea pealt.
Nõutakse selle maksu lõpetamist.

Nagu teada, on praegu töötawad 3 eksporttapamaja kohustatud maksma iga wäljaweetawa sea pealt Tapa tapamaja heaks umbes 2 krooni. See maks läheb Tapa tapamaja wõlgade tasumiseks.

Praeguste olukordade juures, kus Londoni peekoniturg on kontingentidega piiratud ja kus kontingente weelgi kawatsetakse piirata, on see kulu seakaswatajatel ülejõu käiw.

Tapa tapamaja ajutati teatawasti omal ajal koonduse poolt seks, et teisi tapamaju maha wõistelda. Teistega wõistlemise asemel sattus aga koonduse tapamaja ise raskustesse ja suleti.

Põllumeeste keskel on wiimasel ajal lewinud arwamine, et see pearaha maksmine koonduse poliitiliste wõlgade tasumiseks tuleks ära lõpetada. Siendagu nad ise oma wõlad ära oma wõlausaldajate ja sõirantidega. Need kaks krooni sea pealt tuleksid aga põllumeeste arwates seakaswatajatele maksta. Sellega saaks maameheb iga wäljaweetawa sea pealt umbes paar krooni rohkem.

Esmaspäewal Tartus ärapeetud L.-Eesti piimanduspäew wõttis sel puhul wastu järgmise otsuse:

„Kuna praegu iga peekonisea kaswataja Tapa eksporttapamaja heaks igalt peekonilt umbes kaks krooni peab maksma, kuigi juures aga Tapa eksporttapamaja ellu kutsuti selleks, et teiste eksporttapamajade tegewust halwata, sellepärast leiab Piimanduse Päew, et sarnane olukord on põllumehele-peekoniкaswatajale täiesti wastuwõtmata ning tunnistab ülearuseks Tapa eksporttapamaja ülewalpidamise põllumehe kulul ja nõuab selle otsekohest lõpetamist, kuigi juures wõlgade tasumine tuleks jätta laenu kindlustajate eneste hooleks."

Kas uus krooni langetamine tulemas?
Metsakaupmeestele tähendaks see jälle suurt teenistust.
Asja liigutajaks koondus.

Keskerakonnale lähedal seisew hommikuleht „Sõnumed" kirjutab:

„Wõitlus krooni uue alandamise pärast on juba mõnda päewa käimas Eesti panga ja walitsuse wahel. Eesti pank aſub seisukohal, et kroon peab jääma tasemele, mis ette nähtud kroonikukutamise määruses, s. o. ei tohi langeda madalamale Rootsi kroonist määruse jõustamise päewal, walitsus näeks aga hea meelega, et Eesti kroon teeks kaasa Rootsi krooni ja Inglise naela kõikumised. Majandusminister oma seletuses ühele kohalikule lehele tõlgitseb ka nii määruse mõtet, sejuures öeldes: „Kahjuks peab tähendama, et Eesti pank noteerib meie krooni wiimasel ajal kõrgemal tasemel kui Rootsi kroon." Kroonikukutamise määruse tõlgitsemiseks teisiti kui määruse mõte, on sundinud walitsust asjaolu, et 35 protsl. krooni wäärtuse alandamine ei ole annud neid tulemusi, mida kroonikukutajad ootasid. Kui nüüd aga kroon hakkaks Rootsi kroonoi hüppeid kaasa tegema, langeks Eesti krooni wäärtus weelgi 3—5 protsl. Wiieprotsendiline krooni langus tähendaks aga tselluloosiwabrikutele ja metsakaupmeestele nende läbikäikude juures üsna arkartustäratawa summa, millest nad nüüd Eesti panga kangelaelsuse tõttu ilma jääwad. Krooni uue allalõmisega loobawad asunikud sanda ka paremat efekti põllumajanduse saaduste hindades. Praegu otsitawat walitsuse ringkondades abinõusid, et Eesti pank sundida nõustuma uue krooni kukutamisega."

Kui tõesti peaksid wastawates ringkondades niisugused meeleolud walitsema nagu ülalpool kirjeldatud, siis tahetakse meid küll wiia wäga hädaohtlikule teele. Sündmused kipuwad ju seda rada minema, mille eest omalajal ettenägelikud inimesed tõsiselt hoiatasid kukutajaid.

Nii näiteks hoiatas põllumeeste kogude esindaja A. Jürman kroonikukutajaid riigikogus samal ööl, kui kukutamine läbi wiidi, et on ettewaatamata meie raha siduda Rootsi kõikiwa krooniga. Oli omal ajal suur eksitus end siduda Inglise naelaga, mille tagajärjel saime 7 milj. kr. kahju.

Nüüd ei tohiks seda wiga korrata.

Meil näiwad aga olewat õige mõjuwad need ringkonnad, kes tahawad krooni teha just wõimalikult kõikuwaks.

Kas nende kõige uuem katse ses suunas õnnestub, seda peab näitama muidugi lähem tulewik.

Lennuk kukkus katusele.

London, 7. augustil. Kattesõidelennuk kukkus Folkstone'i lähedal angaari katusele ja läks põlema. Tekkinud tules hiwines weel 7 lennukit. Nagu imekombel jäid mõlemad lenduriд wigastamata.

Austria õppetund.

Tõsine hoiatus Balti riikidele.

Kui Hitleri walitsus Saksas wõimule tuli; suhtusime sellele täiesti rahulikult, oletades, et see on Saksa rahwa sisemine asi, keda ta oma etteotsa paigutab. Awaldasime siis ka lootust, et Hitler ja rahwussotsialism oma wõimuwäljendustes jääb kindlasti Saksa riigi piiridesse.

Kahjuks oleme eksinud, sest wõimuletulnud rahwussotsialism ei mõtlegi jääda Saksa sisemiseks asjaks, waid awaldab elawat tungi ka teistele rahwastele oma waateid pealesuruda. Juba on arusaamatusi Saksa ja Skandinaawia riikide wahel rahwussotsialistlise kihutuse pärast. Baltimaist tuli Hitlerid kõige esmalt kokkupõrge Lätiga, kelle wõile Saksa järsku nähtawasti poliitilistel põhjustel sisseweo keelu peale pani. Suurte kaupsemiste järele läks Lätil küll korda selleşt keeluşt wabaneda, kuid kõigile jäi muljе, et Saksa Balti riikide suhtes tahab kaunis pealetükkiwat poliitikat ajada ja surweabinõude tarwitamise üle palju järele ei mõtle.

Kuidas Saksa walmis on wäiksema riigiga ümber käima, selle kohta annab kõige parema pildi Saksa mitteametlik sõda oma wäikse naabri Austriaga. Siin ilmneb kõigepealt see asjaolu, et Hitleri Saksa mingit takistust ei tunnista teise riigi sisemiste asjade sisse segamisel. Austria ei olnud nõus oma riigis lubama rahwussotsialistide terroriseeriwat tegutsemist. Nähes, kuidas Baier ning teised Saksamaa osad mundeti Hitleri poolt lihtsalt Preisi prowintsideks, keda walitsewad Berliinist määratud komissarid, kadus Austrial igasugune isu Saksaga ühinemiseks. Rahwussotsialistlikud organisatsioonid Austrias jatkasid aga suurendatud jõuga ja Saksa awalikul toetusel kihutust Austria liitmise heaks Saksa külge. Austria walitsuse hoiatusteşt hoolimata segasid Saksa walitsuse organid end sellesse Austria siseasjasse. Kui Austria oli sunnitud Hitleri meeste tegewust karmide abinõudega taltsutama, tõi Saksa sama relwa Austria wastu wälja, nagu ta seda Läti suhteski teinud: ta katsus Austriat rabada majanduslikelt sellega, et keelas ära sakslastele Austria suwituskohtades suwitamas käia. Järgnesid weel teisedki abinõud. Eriti skandaalseks muutus lugu sellega, et rahwussotsialistid Austrias isiklise terrori peale Berliini toetuse mõjul wälja läksid. Saksa raadio algas awalikku kihutust Austria wastu.

Austria ei ole nõrkenud selle tugewa kallaletungi all. Peaminister Dollfussi isikus on see riik leidnud omale andeka juhi, kes wõidukalt on aidanud tagasi lüüa suure naabri kallaletungid.

Austria on meist kaugel, kuid see, mis Austrias sünnib, ei ole meile mitte ükskõikne. See, kuidas Saksa talitab Austria suhtes, näitab meile wäga kujukalt, mis igal wäikeriigil Berliini poolt oodata on, kui ei täideta pikema jututa rahwussotsialistide soowe. Meie näeme, et rahwussotsialistlik wõim ei pea mingit erapooletust oma Austria naabri wastu. Seesama wõib arwatawasti juhtuda ka iga teise riigi, s. o. ka Balti riikide suhtes. Rahwussotsialism ilmutab praegu kõiki neid laiutamise ja hoolimatu edasitungi kalduwusi, nagu enamlus oma esimestel wõimuaastatel. Balti riigid elasid enamluse laine hea terwisega üle, olgugi, et Moskwa wõimud kogu oma jõu mängu panid. Nüüd, kus rahwussotsialism samalaadselt tegutsema ähwardab hakata, on Balti riikidel põhjust kõige suurema tähelepanuga jälgida seda kangelaslikku wõitlust, mida peab oma iseolemise pärast wäike Austria.

Austria õppetund olgu meile kõige tõsisemaks hoiatuseks.

Surmasilmus Türi uulitsal.

Keset laadapäewa liiklemist kukkus uulitsale woolu all olew elektriliin.

Wändra mehel tappis elekter hobuse.

Türil kukkus esmaspäewa õhtupoolikul Wäike-Pärnu uulitsal kaks elektriliini posti maha ja traadid langesid uulitsale. Mahalangenud traatidesse, milles wool oli, sattus uulitsalt läbisõitwa Uue-Wändra walla „Kadjaste-Peedi" talu omaniku Jaan Michaelise hobune, kes silmapilkselt surma sai.

Laadapäewa tõttu oli uulitsal elaw liikumine, õnneks aga rohkem õnnetusi ei juhtunud, kuna wool saadi katkestada.

J. Michaelis koos oma tütrega asusid kella 6 paiku koduteele. Isa sõitis ees, tütar teise hobusega järel. Wõdes linnawalitsuse maja lähedale, waarus äkki J. Michaelise hobune aiste wahel, rõgatas ja langes siis maha. Mees hüppas wankrilt, jooksis hobuse juurde ja nähes, et traadid maas, arwas, et hobune on kuidagi silmusesse sattunud. Ta ei teadnud arwatagi, et maas elektriliin. Juurde tõttas ka teisi inimesi, kes koos hobuseomanikuga asusid hobuse ümber askeldama. Nähti aga, et hobune surnud ja teha pole midagi. Õnneks kedagi juurderuttanutest elektrilöök ei tabanud.

Hobuseomanik ise tundis aga kehas imelikku kangestawat surinat, millest alles hiljem aru sai. J. Michaelise wankri taga oli weel teine hobune kinni, kuid see traatidesse ei sattunud, samuti sai ka järeletulew tütar õigeaegselt oma hobuse peatada.

Sündmuse kohta piiras warsti suur rahwahulk. Keset uulitsat lamas walge hobune. Keel oli loomal juust wäljas.

J. Michaelise hindab oma kahju 150 kr. See summa tuleb elektrijaama omanikul E. Wiirmannil arwatawasti mehele tasuda. Elektriliini mahalangemine oli tingitud täiesti mädanenud postidest. Kui elektrijaama liini maasolekust teatati, polnud seal alul ühtki inimest, kes oleks wõinud woolu katkestada.

Türi linnawalitsuse korraldusel wõeti ette kohe kõigi elektriliini postide ülewaatus, et sarnaseid õnnetusi wältida.

Türil tuntakse aga selle üle headmeelt, et kohaliku elektriliini hädaohtlikkust pidi tõendama ainult loom.

Walitsuse poliitika mõisteti hukka.

Põllumajanduse awitamiseks astutagu kiireid samme. Krooni kukutamisest said kasu ainult „teatud ringkonnad."

Lõuna-Eesti piimanduspäew Tartus.

Esmaspäewal peeti Tartus „Põllumeeste kodu" ruumes Lõuna-Eesti piimanduse päewa, mille oli kokku kutsunud L.-E. piimaühingute keskseltsid ja millest 52 piimaühingut 7 esindajaga Tartu-, Walga- ja Wõrumaalt osa wõtsid. Koosoleku awas Tartumaa piimaühingute keskseltsi esimees hra Laarman Mäksalt. Päewa juhatajateks waliti hrad Laarman ja Pärlin ning sekretärideks hrad Malm ja Kruus.

Esimesena kõneles põllutööloja majandustalitise eriteadlane A. Käbin

tänawusest karjatoidu wõimalusest.

Ta tähendas, et piimanduse edu on meil tingitud sellest, misjugused on meie karjasöötmise wõimalused, millised saadakse oma talust. Jõusöötade asi on meil läbi. Arwesse wõttes wiljade seisukorda 15. juuliks, wõib meie karjatoidu tagawara arwestada 700 milj. söötühikule. Kui siia juure arwestada weel tõrwalsöötühikud (rukkipõhk ja nisupõhk, mille kasutamisele meil milj. söötühikut puudu. Ka muidu tuli 180 milj. söötühikut puudu, kuid siis polnud arwesse wõetud kõrwalsöötühikud.

Teisena kõneles end. põllutööminister ja „Kaja" peatoimetaja A. Tupits

piimatalituste wõitlusest majanduskriisiga.

Meie piimatalituste edukus, tähendas kõneleja, oleneb wõihinnast. Wiimane on aga pikemat aega näidanud järjekindlat langemist, kuna on langenud wälismaal asuwa ostjaskonna ostujõud, millele weel on seltsinud asjaolu, et ka paljud teised riigid on asunud intensiiwselt wõi walmistamisele. Et aga wõihind meil sarnasele tasemele langes, kus ta enam walmistamiskulusid ei tasunud, siis hakati põllumeeste ridadest nõudma, et sisse seataks preemiad. Selle nõude läbiwiimine maksis põllumeeste esitajatele riigikogus suurt waewa. Preemiad seati eelmise walitsuse ajal sisse ning neid makseti põllumeestele 5 kuu kestel. Samal ajal käis aga teatawa ringkonna algatusel äge wastutöötamine, kusjuures püüti tõendada, et wõi hinda ei saawat määrilisel tasemel hoida preemia teel, waid tulewat ette wõtta rahakursi ümberhindamine. Juuli lõpul widigi see ümberhindamine läbi ning nüüd seisame küsimuse ees, kas on sellest

põllumees saanud kasu wõi kahju.

Küsimust lähemalt waadeldes näeme, et rahawäärtuse langetamine pole põllumehele midagi annud, küll aga ära wõtnud. Wõihind on peaaegu endiseks jäänud, kuid saadawatel sentidel pole enam seda ostujõudu, mis warem. Teistel ainetel, nagu kanamunadel, oli koguni hinnalangus. Mis aga teostus, see oli põllumehele tarwisminewate

kaupade ostuhinna tõus.

Lisaks sellele tuleb nüüd rukis ja talinisu turule saata langenud sentide eest, kusjuures pole aga teada milliseks üldse nende saaduste hinnad kujunewad.

Praegu on põllumajanduse olukord sarnane, et ta preemiate kaotuse tõttu puudub kaitse. Rahawäärtuse ümberhindamist on toimetanud mitmed maad, kuid seal maksiakse põllumeestele ikkagi preemiaid. Samal päewal, mil meil kaotati preemiad, Rootsis koguni kõrgendati neid. Nüüd tagantjärele seletawad kursilangetajad, et suwekuudel oleks hakatud preemiaid ainult 5 prots. ulatuses maksma; ka ei olewat riigil olnud üldse enam summe preemia maksuks. Siin on tegemist põhnägime, et ta sel puhul kui wõihind langes, suurendas preemiat ning kindel oli, et ta seda ka oleks teinud suwekuudel, et hoida wõi hinda 150 sendi peal. Samal ajal oli walitsusel käsil ka ostukaupade hindade wähendamine. Mis puutub rahasse, siis oleks seda jatkunud; suur osa wäljaminekutest preemia peale saadi waluutamaksust, kuna puudujääwa osa kohta oli minul kui tolleaegsel põllutööministril wastawad lawad, mis aga nüüd seisawad.

Praegune wõihind odawates sentides on madal. Teistes riikides saawad põllumehed kaugelt rohkem kui meil. Oleks loomulik, et siin wõihind põllumehele kindlustataks ja et walitsus oma lubaduse wõi hinna parandamise alal täidaks.

Järgnes kõne rkl. E. Ottaselt

karjakaswatajate praegusest majanduslikust olukorrast.

Kõneleja pidas eeltkätt wajalikuks, et meil preemiad uuesti sisse seataks. Mis puutub meie piimaühisustesse, siis on neist terwe rida raskes seisukorras, mille tõttu tuleks umbes 60 ühisusel iga ühel 1 milj. senti kustutada. Kui riik on saanud kustutada teistel ettewõtetel laugelt suuremaid summasid, siis peaks see wõimalik olema ka piimaühisuste juures.

Põllumehed mõistawad „krooniruunamise" hukka.

Esimesena wõttis läbirääkimistel sõna Jõgewalt Laanberg, kes wiimasel ajal on tahtnud enese ümber mingit aupaistet luua sellega, et ta „krooniruunamise" n. ö. omaks asjaks on teinud. Ka sedapuhku püüdis ta ruunatud krooni weel kuidagi kaitsta, kuid seda nii nõrkade põhjendustega, et ta kedagi ei suutnud uskuma panna. Põllumeeste ridadest sadas kogu aeg tema aadressil wahelhüüdeid, nii et ta lõpuks pidi paremaks pidama lõõduna maha istuda.

Waher Woldist nuriseb sellele, miks anti praeguse walitsuse poolt eraärile wõi wäljaweo luba, kuna see aina suurendab wahetalitajate arwu ja toob uusi kulusid põllumeestele juure. Harilikult maksab uus ekspортöör põllumeestele küll wõi kiloşt mõni sent rohkem, kuid ~~[illegible]~~ nagu meie seda küllalt oleme näinud, ning siis tulewad need sendid põllumeestel mitmesaja kordselt tasuda. — Juhib weel tähelepanu sellele, et linnas on tekkinud käsi-piimaühisusi, mis on seadusewastased.

Otsa Haaslawalt: Enne rahakursi languşt armastati meil tuua näiteid wälismaalt, kuid nüüd on see hoopis unustatud. On unustatud, et Soomes on wõiwäljaweo alal ainult üks ettewõte ja nimelt „Walio", mille õttu wahetalituse kulud seal märksa wäiksemad on. — Sisse tuleksid seada ka preemiad, ilma milleta praegu põllumees läbi ei saa. Esitab wastawad resolutsioonid.

Tobro Kaareperest: Hra Laanberg oli üks krooniruunajaid ja on nüüd pahane maamehe peale, et see ruunamisega rahul pole. Aga maameest see Laanbergi pahameel ei heiduta. Maamees teab, et ruunamine toimetati kellegi teise huwides, mitte aga maamehe huwides, toimetati nendele jaoks, kes ajawad äri ja pillawad linnas. Põllumees on aga waewaga omale sendi sendi kõrwale pannud ega luba, et tal see ära wõetakse. (Kiiduawaldused. — Laanberg kohalt: „Wähe on wõetud". Hüüded: „Oodate, et nulli peale läheb".)

Päiw Haaslawalt: Haaslawal ei tea üksi põllumees tõendada, et ta kursilangetamisest oleks kasu saanud. Ainult üldist suramist on kuulda. Kuid näib, et mõned stiski ruunamisest on kasu saanud ja teised jälle sellest kasust osa. Üle öö on meil tekkinud ühe ringkonna poolt poliitilised palgasõdurid, kellede ülewalpidamine peab ka midagi maksma. Sama ringkonna poolt on ka teisi toiminguid ette wõetud (wahelhüüe: „Ostsid ju „Sakala"), mis näitab, et kusagil stiski raha on juure kaswanud. Kirjutasid ju alles mõni aeg lehed, et mõnede teenistus kursilangemisega ulatab miljonitesse.

„Krooniruunaja" jäi üksi.

Hra Laanbergile sattus etteheiteid igast küljest. Ei leidunud ligi 80 põllumeşe hulgas ühtegi, kes oleks teda toetanud ta krooniruunamise poliitikas. Koosolekule oli koondus läkitanud küll oma kaks käealust hra Raamoti ja end. „Kesk-kala" tegelase hra Liiwi, kes olid enesele käinud Alatskiwi piimaühisuses wolitsi koosolekule hankimas, kuid tulnud sealt tühjalt tagasi. Lõpuks olid nad siis Kadrina piimaühisuselt stiski wolitused kätte saanud, kuigi neil selle ühisusega midagi ühist pole. Koosolekul ei sõandanud ka need käealused Laanbergi kaitseks wälja astuda.

Etteheidetele wastates tähendas hra Laanberg, et tema krooniruunamise asi stiski ka toetajaid leidwat, mille peale aga kohe wastu hüüti, et „Teie, hra Laanberg, olete omaga täiesti läbi". Kui weel hra Otsa Haaslawalt oma sõnawõtus hra Laanbergi kohta mõnegi iseloomustuse tõi, tähendades muu seas, et kui hra Laanberg wähegi kokkuhoidlikumat elu elaks, siis oleks tal ka wõlad kustutatud — siis ei jäänud Laanbergil muud üle kui waikselt koosolekult kaduda.

Järelejäänud „Kesk-kala" mees Liiw püüdis tema aset küll täita ja urgitseda „Estonia" kallal, kuid kui temale näidati, et „Estonia" stiski „Kesk-Kala" teed ei taha käia, siis ei jäänud mehikesel muud üle kui uued noodid peale panna ja koguni nõuda, et tulewikus seadusandlikel teel maksma pandaks korraldus, et kogu wõi ainult „Estonia kaudu wäljamaale läheks. Päris koomiliseks aga kujunes olukord, kui kõne alla tuli Tapa tapamaja küsimus, mille puhul hra Liiw nõudis, et selle tapamaja wõlad saaks otsemat teed wõla kindlustajatelt sisse nõutud. Kuna sarnase otsuse wastu on koondus käte ja jalgadega sõdinud, siis on arusaadaw, et hra Liiwi nüüd staabis tubli peapesu ootab.

Resolutsioonid.

1) Lõuna-Eesti piimanduse päew, millest wõtawad osa Tartu-, Wõru- ja Walgamaa piimatalituste esindajad, leiab, et krooni kursi kukutamine ei ole meie põllumajanduse seisukorda tergenbanud. Kuna pea kõigi ostukaupade hinnad raha wäärtuse langemise järele järsku tõusid, põllumehe müügikaupade hinnad aga endiselt madalaks jäid, siis on olukord mitmeski suhtes muutunud halwemaks kui ta oli enne.

Eriti kahetsemiswäärt on, et meil ära kaotati karjasaaduste wäljaweo preemiad. Kuna kõigil teistel naabermaadel niisuguseid preemiaid maksetakse ja neid wiimasel ajal isegi on kõrgendatud, siis muutub meil raskeks wõi produktsiooni jatkata ja teiste maadega wälisturul wõistelda. Kõike seda arwesse wõttes leiab piimanduse päew, et need lubadused, mis praeguse walitsuse ringkondade poolt põllumeestele jagati, on jäetud teostamata, ja mis on tehtud, sellest ei ole põllumeestele tulu olnud. Kuna meie põllumajanduse wastupanemisõud on juba nõrkenes, siis pöörab piimanduse päew tungiwa meeleteletusega walitsuse poole, et: 1) kindlustataks wõi hind niisugusel tõrgutel, mis tasuks wõi walmistamise kulud ja wõimaldaks põllumeestel jatkata karjapidamist; 2) astutaks kiiresti samme tänawuse ikaldushäda pehmendamiseks, kuna wastasel korral loomasööda puudus tõttu tuleb sügisel palju kariloomi likwideerida, mis oleks raskeks hoobiks meie piimandusele; 3) kiires korras wõetaks korraldusele piimaühisuste wõlad, nii et need wõlad ühisustele muutnud konjunktuuri tõttu ülejõu ei käiks ja põllupidajad ikkagi wastutusest ühisuse wõlgade eest wabaneks.

L.-E. piimanduse päew ajab samal seisukohal mis põllutöölodagi, et meie wõi wäljaweo-ala peab toimuma wõimalikult põllumeeste eneste ühistegeliste kesktoonduste kaudu. Sellelt seisukohalt wõistab piimanduse päew hukka walitsuse poolt wõi wäljaweo loa andmise ühele wiele eraekspordöörile, mis ainult suurendab wahelttalitajate arwu ja toob põllumeestele uusi kulusid.

2) Silmas pidades, et piimaühisuste majanate hind on tõusnud kuni 60 protsenti rahakursi languse tõttu, tuleb maatulunduse kapitalile laenude wastu panditud piimaühisuste warad ümber hinnata ja sellest wabanew wastutus piimaühisustele wälja anda rahas eralaenude tasumiseks.

3) Päew leiab, et karjamajapidamise kõrwal on eriti tähtis ka tänawune rukki realiseerimise wõimalus, sellepärast protesteerib piimanduse päew wabariigi walitsuse tegewuseta oleku wastu rukkimonopoli seaduse teostamisel. Wabariigi walitsuse poolt määratud rukki kilo hind 13 senti on wähem kui tootmiskulud, misjugune olukord on põllumajandusele häwitaw.

4) Et põllusaaduste hinnad ja põllumehe ostujõud on tuntawalt langenud, sellepärast peaks wabariigi walitsus kõigi abinõudega tänawuse kunstsõnniku hindade tõusu ära hoidma.

5) Silmas pidades, et meil on linnadesse sigi nenud mitmed wäikse kapitaliga tegutsewad wõlgesed käsipiimatalitusjed, kes igasuguse piima ümbertöötamisega linna läheduses asuwatelt piimaühinguteit piima ära wõtawad, mille tõttu eestuliikult sisseseatud piimaühingud peawad piima puudusel oma tegewuse lõpetama. Et niisugused linnades asuwad piimatööstused on tegewust alustanud täiesti seadusewastaselt, nõuab piimanduse päew, et sarnased tööstused saaksid suletud.

6) Päew leiab, et karjamajanduse toodangu kohutawa languse tõttu ei suuda piimaühisused praegusel ajal enam edasi töötada ega tõstuse kulusid katta, samuti nõuetawas suuruses waranduşt amortiseerida. Selleks nõuab päew, et pikalaenu panga maatulunduse kapitalist laenusaajatele piimaühisustele alandataks amortisatsiooni protsendi alammäära wallaswaralt 5 prots. peale ja kinniswaralt 2 prots. peale, seletades seda sellega, et piimaühisused täie koormatusega ei tõta.

7) Päew juhib wabariigi walitsuse tähelepanu liitunud piimaühisuste wõlgade korraldamise wajadusele, kusjuures liitumisel üleswõtmata wõi lahtiseks jäänud wõlgusumme ei tohi jääda wõlgade eest wastutajate ülejäkute põllupidajate kanda. Samuti tuleks wõrgu korraldamise otstarbel likwideeritawate piimaühisuste lahtiseks jäänud summad riigi kanda wõtta.

8) Päew nõutab, et juunikuu preemia saaks piimaühisustele otsemat teed wälja makstud.

Peale eeltoodud otsuste wõeti weel wastu otsus Tapa tapamaja kohta, mille eriti ära toome.

Kõik otsused wõeti ühel häälel wastu.

Otsused tehakse juhatuse kaudu kõigile asjaosalistele asutustele teatawaks.

Salmi-Jaak

ÄRIWAIM

Mis tühja juttu teie ometi ajate, et eeltlases pole ärigeeniust! Tuhta teile keele peale! Küllap leidub seka aktiiwse majanduspoliitika waimu, kui aga sattud õige soone otsa. Küllap meiegi mehed teewad siin põhja taewa all omad ilusad sõnitid, kui aga mõni pagulane, jutt ja armeenlane weidi kaasa aitab ja tagant lükkab. Eks tõstke ometi omad silmad Toompea poole ja kaege wiiwuks, milline hasardikas äripalawik on haaranud meie wõimuga wõietud mehi! Waimustus wõtab silmad ukuseks, teate. Ikka leping — ja miljoni puru taga! Iga järgnew päew toob uue üllatuse. Äkki läks lahti see ärimurd, operatsioonide müttamine, äkki tõi lõkkele spekulatsioonitõõm eeltlase windunud weres. Ei, pealtnäha ei oleks wõinud inimestest küll keegi seda äripotentsi arwata! Jah, noh, räägiti ju küll aktiiwsest majanduspoliitikast, uuest majanduskursunast, aga kes, kuram, meist uskmata Toomaseşt oleks wõinud ubuselttki aimata, et asi wõtab sellise tähelennulise ulatuse, sellise peadpööritawa rewolutsioonilise murrangu, neonepiiku omapära siin põuast puretud Eesti pinnal. Riputagem waimustuseküljused endile kaela ja sulagem ühiseks imetlusesambaks! Oleme, tõsi küll, ju warem ka argselt teinud mõne operatsioonilese. Nii otsime kaastaie eest paar wana laewaloõu uute pähe — laewastiku täienduseks. Rataste-ga. Apostleiks hüütakse. Kuid see oli wäike tehingute. Kuid tafugu mõni riik nõukia maha oma korrasolew laewastik wanaraua — seda numbrit te enam naljalt ei näe. Haudusime operatsioonikest tasapisi, ikka ei saanud asja, kuni tulid õiged mehed — ja siis ratsakas rängalt. Ja siis läks lahti. Laewastikule läks raginal kopli kraana järgi. Suur kraana, aga läks peost peosse, kui uksulg. Ega meil pole suurte asjade juures nii, et wõistluspakkumised wõi sedasi... Milleks? Selline lukfus passib hobuseraua ostmisel wõi mõne mütsi müümisel Muutus üle öö suureks kaubalojaks meie wabariigike, sadas tehingumehi kokku, kui sooja seenewihma, wõitis jälle wana teohimulise hansaaegse kuulsuse tagasi wana-Tallinn. Mitte midagi, sakslad, ei imestaks ma, kui homme müüakse maha Pikk-Hermann, ülehomme Toompea loss ja riigikogu hoone, nädala lõpuks aga Katrioru loss ja kalasadam. Kuresaare mõõgist on meil juba ajakirjanduses juttu olnud. See poleks enam uudis. Wabariiki meil jatkub. Ainult cega on wähe, waja rutata. Selleşt see õhin. Ja see õhin hakkab ka teistele kodanikkudele külge. Mis ime siis.. Ma ütlen, mis ime siis, et ka Siim Suslale istus neil päewil äri-waim rängalt kaksiti kaelale

Siim Susla on tuntud jõud omal alal, ärge arwake ühti. Wana kala. Retsidiiwist, teate.

Käib ringi noruspäi. Öökib heinakuhjas. Närib heeringapäid. Süülgab sappi ja sajatab. Kodanikud on kehwad, sissemurdmised ei tasu muugikulu. Riputa wõi mõni mees otsa. Luges siis Siim Susla leheşt suurtest ärioperatsioonideşt ja suurtest tasku-, walu- ja kulurahadest. Ei saanud siis enam sõba sülmale, ei saanud Siim Susla jäädа külmaks pealtwaatajaks. Ta pidi lööma sekka. Aga kuhu ja lööb? Igalpool on suuremad nosplid ja tegelinskid ees. Aukraadis inimesed. Siimul on küll staaſh, aga puudub kraad. Ta pea töötas palawlikult, leiutas midagi.

Ja siis äkki siirdus Siim ühte ko-

dumaa kaunisse linna. Eeltöid tegema suure laagri jaoks. Pidi tulema suur sõjalaagrite laager. Olid Siimul äkki paberid taskus Allkirjad. Pitsatid. Ja te teate küll, et pitsat juba meie inimese peale mõjub masendawalt, põrutawalt. Äkki Siim Susla oli tähtis tegelane. Käis äristärisse. Ostis üles metsa, pani mehed tööle pinke hööveldama. Wedas autotäied moona lokku. Linn löi kihama. Arid pakkusid üksteise wõidu kaupa wõlga. Siim Susla ujus wõis ja raswas. Ta oli tähelepanu keskpunkt. Andis intewjuusid ja käis pidusöökidel Siim Susla oli sõjalaagrite koondise esimees. Linnakese ärielu löi pöörasele õitsele. Läbikäik kaswas mitmekordseks. Oodati igatsusega sõjalaagrite pidulikku saabumist. Neiud ja naised wärwisid ja puuderdasid endid hoolsasti, soliidsed seltskonnategelased walmistasid peokõnede tekste. Waatles kõike seda askeldust muheledes ja mõnuledes pealt Siimukene, patsutas oma watsakest. Kauples ja käis, müüdas ja müttas. Kuni ühel hommikul oli Siimuke ladunud linnakesest. Kodanikud ootasid laagrisse elanikke. Asjata. Ei tulnud ainustki sõjalaagrit Ja siis aeles saadi teada, et sihukest sõjalaagrite ordut Eestis polegi. Kõik wandusid ja sõimasid ja sõgasid kukalt. Ent Susla oli teinud ilusaid operatsioonid. Pani rahakesed tasku.

Ajalehed walgustasid sündmust. Aga Eesti on suur ja lai, tegewuswälja jatkub igale ensugilisele ärigeeniuse-le. Äriwaimukene oli Siim Suslas häbemata lombi pakatanud. Siirdus Siim Wirila alewikku. Asutas sinna uue laagri. Seekord noorsoõistide laagri. Ikka mitusada inimest tulemas Jälle dokumendid, allkirjad, pitsatid. Palju pitsateid. Ja kohe on alewisaksad wõidetud, kummuli maas noorsoõistide pealiku ees. Sõõb, joob, kõsub, turgub, praalib, äritseb, õitseb, laiutab Siim Susla. Awanewad alewisakste uksed ja sõõmed. Weetakse kokku kraami, antakse üksteise wõidu käjiraha-sid. Ah, mis on wiga Siimukesel paisuda.

Siis kaob jällegi Siim alewi silmapiirilt. Jätab warna ainult wanad püksid, mille lapid irwitawad ülbelt näkku. Sõgawad kukalt ja seda teist kohta alewisaksad, rängalt kratsiwad. Rahakesed on läinud Aga Siimul on sõnitid tehtud.

Kõike seda lugesime äsja ajalehest. Waadake, milline uhke äritsemine on löõnud kobrutama Eestimaa pinnal. Kes teab, millise laagri weel lahti lööb. Siim Susla on aidanud ameerikalikult arendada meie muidu nii loidu ja unist ärigeeniust. Millega tegelewad teised kodanikud, seda me ei tea, kuid kindel on, et nüüd igamees mingi äritsefe kallal nokitseb ja urgitseb. Õilsad eeskujud ju ahwatlewad. Ah, rängalt on rabanud sahkerdusewõim ja äriwaim sind, mu muinasjutu Kungla! Suured on su äriarengu wõimalused ja wäljawaateb, oh püha Maarjamaa! Mis oleks, kui lõõksime õige laampa, ja asutaksime ühise „Wabariigi wäljamääügi ühingu"? Ah? Ajakohane ja tulutoow oleks.

Sõjalaewade müük oli ebaseaduslik?

Põhiseadus ei anna walitsusele selleks õigust. Miks ei käidud enampakkumise rada?

Awaldatagu laewade müügi leping.

Kus on riigikontrolör?

Põhiseaduse seisukohalt waadates.

Eesti wabariigi põhiseaduse § 60, mis üldjoontes ära määrab wabariigi walitsuse wõimupiiri, ütleb muu seas järgmist: Wabariigi walitsus juhib riigi sise- ja wälispoliitikat, hoolitseb riigi wälise puutumatuse, sisemise julgeoleku ja seaduste täitmise eest. Tema: 1) seab kokku riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarwe ja esitab selle riigikogule kinnitamiseks. Sama paragrahwi p. 3 ütleb: teeb Eesti wabariigi nimel lepinguid wõõraste riikidega ja esitab need riigikogule kinnitamiseks.

Neis paragrahwides on ajutaw kogu andnud kindlad juhtnöörid wabariigi walitsuse õiguste kohta riigi waranduste walitsemisel.

On selge, et walitsus iga üksiku jaomu astumisel, üksiku lepingu sõlmimisel ei tarwitse riigikogu ette tulla, kuid seaduse juhtumisel on selle toimingu alus ja kawatsus ära määratud riigi eelarwes, kui

kogu riigi järgnewa aasta majapidamise korraldamise kawas.

Selle kawa seab aga kokku rahwaesindus, seda kawa teostada ja selle kawa piiridest talitada annab loa wabariigi walitsusele riigikogu.

Ei ole meil aga keegi kuulnud, et läesolewa aasta eelarwe kokkuseadmisel kõne all oleks olnud eelarwe tasakaalu wiimiseks wõi mõneks muuks otstarbeks suuremaulatusline riigiwarade müük. Müües sõjalaewu, on walitsus talitanud omapead, ilma et temal selleks wolitust wõi õigust olnud oleks ja neil alustel ei saa tema sammu sõjalaewade mahamüümises seadusepäraseks tunnustada,

neil põhjustel ei wõi sõlmitud lepingut meile siduwaks tunnustada

ja ei ole meil waja ka laewu üle anda, kuni riigikogu selles küsimuses oma otsustawa sõna on ütelnud.

Põhiseadus ei anna walitsusele õigust omapead sõda kuulutada ega rahu sõlmida. Kui aga walitsus arwab endal õiguse olewat sõjapidamise wahendeid ilma rahwaesituse käest küsimata ära müüa, siis eksib ta rängalt. Sarnase arusaamise juures wõime ühel ilusal päewal ajalehtedest lugeda, et maha on müüdud meie suurtükiwägi, ratsawägi ja jalawäerelwastus. Tagantjärele tuleb walitsus ja seletab, et kõik see puha on jäädinud seadusepäraselt.

Ei ole mingisugust kahtlust, et seesugune talituswiis põhiseaduse koostajate tahe mitte ei olnud. Talitades aga wastupidiselt sellele,

on walitsus oma wõimupiiridest üle astunud.

Ei walitsuse sammud temal alewate wolitsete puudulikkuse tõttu sidumad ei ole, siis on nad wäga küsitawad ka müügiobjekti iseloomu pärast.

Mis ütlewad wanad Wene seadused.

Wene seaduste järele, mis osaliselt meil makswad, kustutati sõjalaew nimekirjast kõige kõrgema ukaasi alusel. Muidugi wõib selda selle üle, kas see ukaas oli seadusandlist iseloomu kandew wõi oli walitsemise wõimu teostaw akt. Kandis ta esimesse liiki kuuluwa toimingu ilmet, siis ei ole ka lepingu objekti seisukohast waadates walitsusel õigust laewu müüa.

Lepingu sõlmimise wiis puudulik.

Lepigu sõlmimise wiis ei paista ka mitte seadusepärane olewat, otsustades nende andmete järele, mis awalikkusele heaks on arwatud teatawaks teha. Meil peaks ju wist ikkagi weel maksma eelkontrolli teostamise wormid, ja wastawad reeglid riigi hangete seadustest, mille järele walitsusasutused otse kohustatud riigi waranduste müügil käima

enampakkumise rada,

mille juures ka riigikontrollil nii mõndagi kaasa rääkida on.

Kas on aga laewade müügi leping wähemalt nendegi eeskirjade kohaselt sõlmitud, ei ole teada.

Praegusel korral ei tarwitse kõne alla tulla kogu selle tehingu otstarbekohasuse küsimus, mida awalikkus täiesti on hakka mõistnud, mida tõenäoliselt need tuhanded allkirjad, mis mõne lühikese päewaga ära on antud.

Küll aga huwitab üldsust praegu tehingu õigusline külg ja selle rewideerimiseks peabki rahwaesindus kokku astuma.

Awaldatagu leping.

Wabariigi walitsus ja tema üksikud liikmed seletawad küll ühte, küll teist kodanikkudele, lasewad sõjaprokuratuuri murida, et kas mõni paber wast pole suures askeldues ja rutus kogemata kaotsi läinud, lasewad nõuda ütelda kaitsendu sõjalaewade ümber ja kutsuwad seda awaliku arwamise informeerimiseks.

Kuid mis oleks lihtsam õiendus, kui awaldada laewade müügilepingu esimesest tähest wiimaseni, siis wast saaks awalikkus wiimaks teada, kellele laewad siis õieti müüdi, kas Hamburgi juudi kontorile wõi tõesti ikka otse Pernu walitsusele.

Sellel oleks seegi paremus, et meie juristid asjaga otsekohe tutwuneda saaks, misugune küsimuse hindamist ei saa aga praeguse walitsuse koormaks jätta, kes teatawasti nii mõnegi seaduse normi täitmise on ära nuustanud.

Igatahes on selge, et rahwaesindus praeguse küsimuse ainuke õige otsustaja on. ütleb tema walitsuse sammu kohta jah ja aamen, siis toimigu lepingu täitmine. Enne selle otsuse saamist ei ole aga walitsus õigustatud laewu edasi andma.

Põgenemine uppuwalt laewalt.

Tönisson-Köster-Zimmermani ning parunite ühine koalitsioon hakkab ijegi tema tulisematele pooldajatele wastikuks minema. Hakatakse selleşt tasahiljukesi omale hoidma. Nii wõib juba mõnda päewa märgata, et praeguse walitsuse senine truim kaitsja „Postimees" omale uust nuote peale seadma hakkab. Juba räägitakse umbusust walitsuse wastu, arwustatakse sõjalaewade müüki j. m.

Wah ajamärgid!

Peruulased saabuwad 20. augustiks.

Peruu walitsus tahab „Lennuki" ja „Wambola" meilt ära wiia oma meeskonnaga. Wõimalik, et meilt ainult mõni eriteadlane kaasa läheb. Nagu kuulda, saabuwad Peruu meremehed siia 20. augusti paiku. Siia tulewat 45 meest, teist nii palju mehi jääb Inglismaale wotama. Nii tahawad nad kaks laewa üle ookeani toimetada 90 mehega.

Meie meremeeste arwates on see meeskond kahe laewa jaoks liig wähene. Töötada tuleks meeskonnal kolme wahetusega. Ühe wahetuse jaoks jääb mehi liig wäheselt.

Laewad wajawad pisikest remonti. Wististi tehakse see töö Inglismaal.

Sigu hakkab minema Wenesse.

Eile sõlmis E. peekoni eksportühisus wenelastega lepingu, mille järele need ostawad meilt 300 tonni sealiha. Lepingu täitmise aeg on 21. aug. kuni 15. now. s. a. Seetõttu on loodetawasti põllumeestel wõimalik lähemal ajal saada pekisigade eest korralikku hinda.

Helsingis tabati eesti piiritusepaat.

Helsingi, 9. augustil. Soome merepolitsei tabas eile Helsingi lõunaosadamas (linna keskel) ühe Eesti mootorpaadi. Paadist leiti põhjaliku läbiotsimise tagajärjel kaks juurt piiritustorpeedot 1440 liitri piiritusega. Paadi mees skonda ei saadud kinni wõtta. „Helsingin Sanomate" teatel on see mootorpaat Tallinnast pärit. Ta on juba warem Soome lahes piirituslaewade läheduses kinni peetud. Tol korral oli paadil aga kartulilaadung peal ja kuna laewa paberid korras olid, ei olnud põhjust paadi konfiskeerimiseks. Laewa meeskonda kuulusid kapten ja kaks madrust.

Helsingi, 9. augustil. Soome tollwalitsuse andmete järgi konfiskeeriti läesolewa aasta juulikuul wõrse 20.145 liitrit piiritust ning kolm liitrit teist alkoholilisi jooke. Mööda aastal samal ajal konfiskeeriti piiritust 7200 liitrit ja teisi alkoholilisi jooke 184 liitrit. Aasta algusest kuni juulikuuni ulatab konfiskeeritud piirituse hulk 210.969 liitrini, 155.282 liitri wastu möödunud aasta esimesel poolel.

Terawilja hinnad paranewad.

Terawilja hinnad maailmaturul wiimasel ajal on tunduwalt tõusnud ning hindade lõwenemise tendents kestis kuni wiimase nädalani, mil ilmsiks tuli wäike tagasiminek. Terawilja hindade lõwenemine algas juunis, mil juba hakkas selguma, et läesolewal aastal terawilja saak kujuneb maailmas tunduwalt wäiksemaks eelmisest aastast. Rooma rahwuswahelise põllumajanduse instituudi kokkumõtte järele juuli alguseks läesolewal aastal kujunewad eelmisest aastast wäiksemaks — nisust — 10%, rukkist — 4%, odrast — 15%, kaerast — 27%. Maisist Am. ühendriiges tõotab kujuneda wäiksemaks eelmisest aastast 30%.

Riisu- ja rukkisaagi wähenemine maailmas sünnib peamiselt Põhja-Ameerika arwel, kuna Euroopas enamjaos riiges nende wiljade saak tõotab kujuneda mitte wäiksemaks eelmise aasta saagist. Söödaterawiljade saak kujuneb madalamaks eelmise aasta saagist enamjaos Euroopa riiges, eriti aga Am. ühendriiges. Terawiljasaagi wähenemise ulatus maailmas eelbab terawilja hindade edaspidist lõwenemist.

Raadio saatekawa.

Neljapäew, 10. august.

Tallinn 298,8 mtr. 14.30 helipl. 15.15 wälismaisi päewauudiseid. 15.30 ajanäitaja-õiendus. 20.00 kontsert. Juh. R. Palm. Ork.: Mozart, aw. oop. „Nõiapill". Puccini, fant. oop. „La Bohème." Rachmaninoff, Elegia. Grieg, „Erotik" — Ich liebe dich. Delibes, wiiulisoolo baletist „Sylwia". Delibes, Balletsüit, Coppelia. Leoncawallo, Unistus. Wahepeal esineb solistina Merkulow. (wiiul). 21.00 ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. 21.05 kodumaisi päewauudiseid. 21.20 Dr. H. Jürgenson: Kehaline töö ja lihastliigendite haigused. 21.50 kontsert järg: Ork.: C. M. Weber, aw. oop. Peter Schmoll. Becce, Esimene Itaalia süit. Leuschner, Lumestunud ja ununenud. Drigo, Walse Quasi Orientale. Monti — Csardas. Drigo, Ballet-süit nr 1. Suppé, Marss.

Tartu, 14.30 ülekanne Tallinnast. — 20.00 ajanäitaja-õiendus. 21.05 ülekanne Tallinnast ajanäitaja-õiendus. 21.05 ülekanne Tallinnast.

Reedel, 11. august.

Tallinn 298,8 mtr. 14.30 helipl. 15,15 wälismaised päewauudised. 15.30 ajanäitajaõiendus. 20.00 kontsert. Juh. R. Palm. Suppé, aw. oop. „Paragraf 8. Tortzing, — balletsüit, „Tsaar ja puusepp". Delibes, Prelüüd ja Mazurka. Moszkowsky, Kastanjette tants. Bizet, fant. oop. Djamileh. Rachmaninoff, Serenaad, Wüst, Ungari weri. Moszkowsky, Wäike walss. Wahepeal esineb solistina Rudolf Palm (wiiul). Sibelius, Küla süit. Tschaikowsky, Külas. 21.00 ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. 21.05 kodumaisi päewauudiseid. 21.20 „Päewalehe" toimetaja E. Jalak: Nädala wälispoliitiline ülewaade. 21.50 kontsert järg: Ork.: Kallinoda, Pidulik awam. Rossini, fant. oop. Sewilla habemeajaja. J. Strauss, walss, Helilained. Svendsen, Romanss. Drigo, Balletsüit, Westali neitsi. Wollestedt, Marss.

Tartu, 14.30 ülekanne Tallinnast. — 20.00 ülekanne Tallinnast. 21.00 ilmateade ja ajanäitaja-õiendus. 21.05 ülekanne Tallinnast.

Läti wälisminister Salnais

saabub pühapäewal Tallinna.

Tallinna saabub pühapäewa hommikuse kiirrongiga Riiast Läti wälisminister Salnais, kes tuleb tegema wastukülaskäiku Eesti wälisminister A. Piibule. Eesti wälisminister käis teatawasti Riias kohe peale praeguse walitsuse ametisse kinnitamist.

Läti wälisministrit saadab ta abi Munters, üks wälisministeeriumi osakonna direktoritest ja Eesti esindaja Riias J. Mölder.

Wälisminister Salnais jääb Eestisse kaheks päewaks. Wälisministrite nõupidamisel tulewad arutusele mitmesugused jookswad majanduslikud ja poliitilised küsimused.

Tartu auto kihutas Wõru all kraawi.

Wiiest sõitjast said raskemaid wigastusi kaks. Sõiduk purunes.

Lõbusõit lõppes kurwalt.

Teisipäewa warahommikul leidis aset Wõru külje all raskem autoõnnetus, kus mitu inimest wigastada said. Tartu auto B-10, milles tegi lõbusõitu tudengrahwas ja üks Wõru proua Wäimelast Wõrru, kihutas täie kiirusega kraawi. Auto purunes täielikult. Autorusude alt kisti meelemärkuseta olekus wälja autojuht Mart Raudsepp, üliõpilane. Ta wigastused on üsna rasked. Sisse muljutud on üks ribikont, näol sügawad kriimustused, mida lõiganud auto tuuleklaas, kuklas sügaw auk. Üliõpilased Sintman ja Heinson pääsesid kergemate wigastustega — kriimustustega.

Tudengirahwaga tegi lõbusõidu kaasa ka proua K. Wõrust. Proua abikaas wiibib praegu puhkusel, eemal Wõrust. Esmaspäewane lõbu- ja wabaduseautimine kujunes prouale aga kurwaks jäädmuseks. Autorusude alt kisti ta suurema kannatajana wälja. Proual on näol kriimustused ja sügawad haawad ning parem käsi wigastatud. H. Raudsepp ja proua K. wiibiwad Wõru linnahaiglas, kuna Sintman ja Heinson wiibiwad kodusel ravimisel.

Õige räbal on ka auto seisukord, millega juhtus õnnetus. Purunenud on rool, klaasid ja kummid, muljutud kere. Sõiduk toimetati weoautol Tartu.

Õnnetuse põhjuseks rooli rike.

Inglise piirituselaew hukkus tormis.

Päästeti purjus meeskond, nende seas 8 eestlast.

Helsingi, 8. aug. Piihapäewa õhtul jõudis Waasasse Saksa laew „Orlanda" ja andis kohalike politseiwõimudele ülle 14 purjus meremeest, nende hulgas 8 eestlast. „Orlanda" kapteni seletuse järele päästeti nad hukkuwalt Inglise laewalt „Achillilt". Wiimast kohtas „Orlanda" Pori lähedal ja wõttis ta pukseeri, kuid siiski ei jõudnud laewa päästa. „Achill" wajus laadungiga põhja. 1890. aastal Londonis ehitatud 248 tonni suurune „Achill" sai laupäewal kange tormi ajal wigastada ja jooksis wett täis. Kuna laewa pumbad ei töötanud, anti hädasignaale. Appi ruttas Saksa laew „Orlanda". „Achill" oli teel Danzigist Skelleftea. Kauba saaja nime keeldus kapten ütlemast. Soome politseiwõimud on weendunud, et „Achillil" oli salapiiritust pardal, millega ka laewa meeskonna purjusolek oleks seletataw. Meeskonna liikmed saadeti eile kodumaale, kuna wõimata nende wastu kaebtust tõsta, sest laew liikus wäljaspool Soome territoriaalwett.

Itaalia õhuarmaada koduteel.

Jõudis Ameerikast Asoori saartele. Kolm lennukit jäi sinna maha. Teised jatkawad lendu Lissaboni.

Horta (Asoori saartel), 8. augustil. Ühekja Balbo lennukit maandus siin kell 19.20 inglise aja järgi. Teised lennukid jatkasid lendu Ponta Delgada sihis. Kõik lennukid maandusid eeskujulikult. Atlandi ookeani ületati 11 tunni 45 minutiga.

Horta, 9. augustil. Kindral Balbo koondas oma õhuarmaada Ponta Delgadasse. Ta alustas Lissaboni lendu. Startimisel kukkus üks lennuk merre. Üks meestest upnus, kuna kolm said wigastada.

Täiendawate teadete järele ei ole Balbo meeskonnast keegi uppunud. Neli meest said kergelt wigastada. Kolm lennukit jäi siia maha, kuna 20 alustasid Lissaboni-lendu.

Paolakate ookeanilend äpardus.

New York, 8. augustil. Poola lendurid Benjamin ja Adamowitz tõusid õhku täna hommikul, et lennata Euroopasse. Nende kasutada on lennuk, millel 1931. aasta juunis Atlandi ookeani ületasid Toani lendurid Hillig ja Gors(?). Euroopa-lend algab Harbour Grace'ist.

Harbour Grace, 8. augustil. Poola lendurite lennuk kukkus maandumisel alla. Karbetakse, et mõlemad lendurid on raskelt wigastatud.

Harbour Grace, 8. augustil. Täiendawate teadete järgi löi wuul maandumisel Poola lendurite aparaadi ümber. Mõlemad lendurid on haawatud, kuid mitte raskelt.

Auhinnaks lenduritele miljon franki.

Pariis, 8. augustil. Kuulsawasti lendawad Codos ja Rossi Rayakist Le Bourget aerodroomile. Neile antakse üle Prantsuse walitsuse poolt määratud miljoni frangiline auhind kaugelennu rekordi eest.

Otsitakse lolle.

Kogud likwideerigu end ja andku oma warandus koondusele.

Koonduse ringkiri Wiljandimaal.

Wiljandimaal on koondus saatnud laiali ülestuse, millele on alla kirjutanud koonduslane Watter, ja koondusesse ülejooksnud Kuriska wallawanem August Tiiman. Selles ülestuses õhutatakse looma n. n. pufslenderite kogusid ja pööratakse kõikide põllumeeste kogude poole, et nad end ise likwideerits ja oma waranduse üle annaks koonduse kogudele.

Kösteri kintsukaapijad peawad muidugi oma peremehe eest kõwasti töötama, sest muidu jääb lubatud tasu saamata. Kuid äraandjate lootused on täiesti asjatud: saladuslikult saadud rahadega wõidi küll ära osta „Sakala", mida rahwa suu juba nimetab „Saksalaks".

Wiljandimaa põllumehed aga endid ära osta ei lase. Ülejooksikud Tiimanid, Siimanid ja kuidas kõikide nende nimed on, langewad muidugi ausast põllumeeste kogude organisatsioonist wälja. Nähwas ei sälli koonduse saamameeste agente. Tuleb kord aeg, kus ka neil kõigil oma tegude eest rahwale aru anda tuleb.

Jirimaal fashistide mässu karta.

Jiri fashistide töökawa.

Jirimaal on sisepoliitiline olukord läinud äärmiselt pinewaks. Sinisärgimeeste fashistlik organisatsioon, mille eesotsas seisab kindral O'Duffy, on sattunud wäga teratawasse konflikti de Valera walitsusega. O'Duffy organisatsiooni toetawad mõned inglaste ringkonnad, jõukate iirlaste kihid ja katoliku waimulikud, kes on huwitatud selleşt, et Jiri ja Inglismaa wahel tekkinud konflikt wõimalikult ruttu laheneks. Teatawasti loobus Jiri walitsus tasu maksmisest Inglismaale omal ajal wõõrandatud ja Jiri põllumeestele jagatud maade eest, mille tagajärjel tekkis tollisõda Jiri ja Inglismaa wahel.

Sinisärgimehed on otsustanud korraldada 13. aug. suurt paraadi pealinnas Dublinis. Päris awalikult kõnelewad nad nüüd selleşt, et see paraad wõib muututa fashistide „ründakmarsiks Dublini kallale". Kuulu järele ei puudu nendel salajasjed laskeriistade ladud. Kindral O'Duffy on erawiisil teatanud de Valerale, et sinisärgimehed on walmis iseşi tarwitama sõjariistus jõudu, kui walitsus peaks julgema nende paraadi nurja ajada.

Peaminister de Valera on pidanud ajutama erilise armee, kellele walitsus wõiks fashistliku liikumise mahasurumisel kindlasti toetuda. Kõik tähtsamad asutused ja kohad on seatud pidewa kaitsewalwe alla. Parlamendihoones asuwad selleks ööd kui päewad 300 sõjariistus meest.

Dublin, 9. augustil. Eile korraldasid Jiri fashistid (sinisärklased) linna keskel asuwas hoones balli. Hoone ette kogunes ligemale 5000 isikut, kes ballileminejate sinisärklaste aadressil haawawaid ütelusi tarwitasid. Maja aknaid pilluti kiwidega. Politsei wõttis kummuniad tarwitusele ja tõrjus rahwahulga tagasi. Hulk. isikuid sai haawata.

Dublin, 9. augustil. Kindral O'Duffy, sinisärklaste juht, seletas eile oma poliitilistest kawatsustest. Ta olewat weendunud, et tema organisatsiooni liikmete arw aasta lõpuks tõuseb kümnekordseks. Tema töökawa peamisteks punktideks on rahwuslik koondumine, erakonna politika kõrwaldamine ja otsustaw wõitlus kommunismi wastu.

„Riigipööramine" waljule selgitamisele.

Sotsialistide häälekandja „Rahwa Sõna" tõi oma wiimases numbris kõmulise kirjutuse, et wabadusõjalaste organisatsioon walmistawat salaja ette wägiwaldset riigipööret, mida tahetawat juba kõige lähemal ajal läbi wiia.

Wastawatest ametiasutustest kuuleme, et riigiwõimul ei ole andmeid, et kellegi poolt walmistataks ette riigipööret. Kuid „R. Sõna" kirjutuse põhjal on prokuratuur koos politseiwõimudega ajunud asja juurdelema ja on wõtnud kogu loo waljule selgitamisele.

Nehatu koolimehe kaksikjuubel.

Harju-Nehatu algkooli õpetaja Friedrich Einberg pühitseb 11. augustil s. a. oma 60 aasta hällipäewa ja ühtlasi ka 40-aastast ametijuubelit koolipõllul.

F. Einbergi tuntakse kohapeal tüsedа töömehena, kes koolitöö kõrwal ka elawalt osa on wõtnud seltskondlikust tegewusest, olles tegew muuseas ka kohalikus põllumeeste seltsis. Waatamata wanadusele, on Einberg tubli kaitseliitlane, wiimasel ajal ka kaitseliidu kohalikkude noorlokaste juhtis. Kõige kaunimateks tunnideks on juubilaril wiibimine noorte hulgas. Omades hea terwise, loodab tema noorte keskel palju aastaid weel töötada.

Selleks soowime tublile töömehele head terwist, püsiwust ja palju jõudu.

Koonduse kohapealsed tegelased mõistawad hukka Kösteri ja Zimmermani poliitika.

Koonduse, parunite ja kesterakonna koalitsiooni tegewuse õied on hakanud wiimasel ajal nii halwasti lõhnama, et isegi ajunikkude koondus, kus distsipliini aluseks sageli on rusikas ja wekslipundar, juletakse awalikult üles astuda juhtide wastu. Kaitselaewade müük wõileiwa hinnaga on põrutanud üles õiglustunde ja isamaa-armastuse ka Kösteri mitmetes järelkäijates. Neil päewil kirjutas Kuressaares alla protestile sõjalaewastiku mahamüümise asjas ei keegi muu, kui koonduse silmapaistwam tegelane Saaremaal L. Krull.

Raikülas põles rehi.

Raikülа wallas (Harjumaal), Käo külas süttis põlema Mihkli talu rehetuba. Tules häwines kaks koormat peksmata rukist ja osaliselt said kannatada ka rehetoa seinad.

Omanik Oswald Kangur hindas oma kahju 70 krooni peale. Hoone tule wastu kindlustatud ei olnud.

Tuli sai alguse rehetoa liigselt köetud ahjust. Kuumusest läks põlema partele asetatud wili.

Ootamatu surma läbi lahkus meie keskelt 9. skp. hommikul kauaaegne seltsi toetaja ja asutaja liige, meie armas

Johann Raudsa

Mälestavad leinas **Koeru Wabatahtlik Tuletõrje Ühing ja Kaitseliidu Koeru kompanii.**

Waras aidas pokris.

Tabati mitmekordne waras J. Prints.

Paide wangla paigutati Johannes Prints, kelle hingel lasub rida warguſi, mida toiminud mitmel pool.

Saatuslikuks ſai mehele Roodewiku talas Mias Roſenblatti aita tungimine. Peremees kuulis aidaſt kolinat, läks wälja waatama ja leidis warga aidaſt. Ta pani uſſe wäljaſt kinni ja nii jäi waras pokri hommikuni, mil tabatu politſei korralduſſe anti.

Eelmiſel ööl oli ta Ole aſunduſes Plaadi majas läbi akna ſahwriſſe rontinud ja käſitſohwri kamamumadega ära wiinud.

Prints on toiminud warguſi mitmel pool. Ta nendeſt ennaſt elatas, kuna tööd ei wiitſinud teha. Hulkus ringi ſiin ja ſeal.

Prints on päritud Kuusra aſunduſeſt. Ta on abielus. Naine lapſega elab Litzwalla wallas. Prints on 32 a. wana.

Warem on mees warguſte ja weltsliwõlſſimiſe päraſt karistatud.

Paide teateid.

Paraadi turuplatſil

korraldab eelolewal pühapäewal üleriikliſe nädala puhul tuletõrje ühing kell 1 p., millele järgnewad wahtwapidustuſed Wallimäel. Õhtul on Wallimägi ilutulestikus, mängib orkester ja on jalakeerutus. Naistegelaspere koos tuletõrjujatega hoolitſewad elmelawa eeſt, kus ſaadawad ka õlu ja wein.

Üleriikliſe tuletõrje nädala puhul

on nädala keſtel linnas korjanduslehtedega korjandus majaſt majja. Laupäewal, 19. ſkp. kell 9 õht. on ette nähtud tuletõrje wongikäik loitwate tõrwikute walgustuſel läbi linna ja karbikorjandus. Pühapäewal, 20. ſkp. kell 3 p. l. peoſaalſe turuplatſil üldmanöwer, millele järgnewad Wallimäel pidustuſed, ilutulestik, muuſika ja tants. Wihmaſe ilma korral on pidu prittſimajas, uuel tantſupõrandal, mida loodetakſe kelleks ajaks ſaada walmis.

Paide lennuwälja korraldamiſe aſi

näib hakkawat liikuma. Neil päewil teatas linnawalitſuſele õhu- ja gaaſikaitſe ühingute liit, et lennuwälja korraldamiſeks tarwiſminewa 700 krooni otſuſtamiſe küſimus on päewakorras keedeministeeriumis. Nimetatud ſumma ſaamiſeks Paidele awaliike töödе korras olla kõige paremad wäljawaateд. Selle järele lgawad ſügiſel tulewaſe lennuwälja platſi kraawitamis-, puhaſtamis- ja taſandustööd. Lennuwälli tuleb Präämä mõiſa maa-alale ja on 25 ha ſuur.

Hädaohtlik rõdu Pärnu uulitſal.

7. ſkp. tegi linnawalitſus kiire korraldуſe, et Pärnu uulitſal nr. 13-a all olew Aerſeldti pärijate majal lõhutakſe maha teiſelt korralt kõnnitee kohale rippuw rõdu, mis mädanenud ja wihmaſtel päewadel ähwardawalt wajumas allapoole longu.

„Politſei Arestimajas“.

Sarnane wigane ja imelik ſilt wahib üllatanud waatajaſe pikki aaſtaid wastu Tallinna mulitſal olewalt ühelt majalt ſeinalt. Oleks ammu aeg ſarnane ſeina „dekoratſioon“ kas ära parandada wõi maha wõtta. Ametiaſutuſele ſee praegusel ajaſul nagu ei paſiks.

On jälle elekter.

Elektrijaama remondi lõppemiſel algas teiſipäewal jälle elektriwoolu andmine. Kodanikud loodawad, et elektrijaam enam wempe ei mängi.

Wõib julgelt kunte osta.

Linnale riigi poolt antud maaala kohta on tinginus, et riik wõib neid maid jälle ära wõtta wõi teiſtega aſendada. Sarnane punkt on ſiſſe wõetud ka rendilepingutesſe maa wäljaandmiſel. Nüüd letwiatatwat mõnelt poolt kuulduſi ja tehtatakſe äretuſt krundi kaſutajate keskel ſellega, et riik maid ära wõiwat wõtta ka ſiis, kui kunt ära oſtetud. Sel korral aga ſee tinginus ei maksa.

Jõgi ſüwendamiſele.

Geloletwal ſügiſel tahetakſe ſüwendamiſele wõtta jõgi Tõnisfoni meieweł ja Mündi ſilla wahelitſes oſas. Weelangus on ſiin õige wäike.

Mardiſaare raba kuiwatamiſele.

Praegu on kooſtamiſel Mardiſaare raba kuiwatamiſe kawa. Seal ſaab rohkelt head heinamaad.

Türi uudiſeid.

Elanikkude arw kahaneb.

Juulikuul on Türi elanike arw jällegi kahanenud ning augusti alguſeks oli registreeritud 3117 elanikku, 1395 meeſt ja 1722 naiſt.

Politſei tegewus juulis.

Politſei jaoſk. registreeriti juulis tulega ettewaatamatult ümberkäimiſi 1, liht- ja taſkuwarguſi 8, omawoli, teo ja ſõnaga haawamiſi 2, petmiſi 2 ja muid kuritöid 4. Õnnetuſi oli 7, adminiſtr. määruſte rikkumiſi 4, joobnud olekut 1. Kahjuſumme 3169 kr. Wahi alla wõeti 4 iſikut ning tunnistajatena ülekuulatud 41 iſikut.

Spordiringi 2. meeſk. kaotas

Wõhmas pühapäewal ſealſele „Leola“ meeskonnale 2:1, poolaeg 1:1.

Laat oli rahwakehw.

Esmaspäewal peetud laat oli rahwakehw. Wihm heidutas paljuſid laadale tulemata, ſamuti peletas laadalt warem koju. — Laadaplatſil meelitas rahwaſt kokku naiſſurmaſõitja, kes kihutas mootorrattal tünni ſees.

Politſei poolt wahiſtati Retla külas elutſ. Martin Luuk, kes kakles Paide uulitſal.

Järwamaal allkirjade andmine hoos.

Rahwas põjalaewastiku müügi wastu.

Eesti wabariigi teeneterikka kaitſelaewastiku mahamüümine, pealegi naeruwäärt pdawa hinnaga, on üle kogu kodumaa tekitanud iſamaalikult mõtlewates ringides ſuure meelepaha tormi. Üle Eesti on aſutud kodanike poolt, kelledele pole wastuwõetaw ſee walitſuſe üllatuslik ſamm, allkirjade kogumiſt, et „Lennuki“ ja „Wambola“ müügi aſi wõetaks riigikogu poolt põhjalikule rewideerimiſele ja tühiſtamiſele. Nüüd on allkirjade kogumine käimas ka üle Järwamaa — nii linnades, kui ka maal. Selleſt ühiſeſt ülemaaliſeſt protestiliikumiſeſt wõtawad oſa kodanikud igaſt kihiſt, waatamata nende parteiliſele kuuluwuſele. Allkirjade kogumine lõpeb 15. augustiks.

Järwamaa rahwarikkamates keſkkohtades on awatud allkirjade äraandmiſe punktid alljärgnewates kohtades, kuhu kodanikkudel tuleb pöörata allkirja äraandmiſeks: Paides — „Järwa Teataja“ kontor, Türil — T. Nõmmiku ja P. Thali kauplused, Tapal — adw. Waheri ja adw. Murſi kontorid, Järwa-Jaanis — Eugen Pentſon, Koerus — tarwitajate ühiſus, Amblas — piimaühingus, Arawetel — tarwitajate ühiſus, Järwa-Madiſes — tarwitajate ühiſus, Rakkes — O. Krusberg, Koigis — wallamajas, Allikul — piimaühingus, Järwa-Kahalas — piimaühingus, Päinurmes — majanduſe ühiſuſes, Einannis — piimaühingus, Wäinjärwe Tudrel — A. Krull, Mäo w. Palus — K. Oraiwa kauplus, Koigi w. Koigi külas — K. Wiidebaum, Wäinjärwe Walilas — E. Grosberger ja Lõõlas — Ed. Mikſer.

Allkirja wõib ära anda iga hääleõiguslik Eesti wabariigi kodanik nii mees-, kui naiſſoost, kuſjuures iga iſik wõib anda ainult ühe allkirja ja ühes ülewalmärgitud kohtadeſt ſelle järele, milline inimeſele kõige kättesaadawam.

Kadu Kukſema wallale!

Pea kõik külad ja aſundused ſoowiwad wallaſt lahkuda. Ka wallamaja ümbrus ſoowib Wõhmuta külge. Järwa-Jaani walla aſutamine teoſtumas.

Kukſema walla ärakaotamiſe küſimus on kerkinud tõſiſelt päewakorrale. Rahwas iſe on haaranud aſjaſt kinni ja nõuab walla likwideerimiſt. Nii eſineſid juba möödunud talwel Oeti ja Kihme külade elanikud palwega, et tähendatud külad eraldataks Kukſema wallaſt ja liidetaks Albu wallaga. Samu kollektiiwpalweid on ſiſſe andnud Metſataguſe, Kagawere, Illewere, Alli, Wariwere, Kukſema ja Pähu külade ning aſunduſte elanikud, kes ſoowiwad minna Wõhmuta walla alla. Nüüd on ſeltſinud kõigile eelpoolmainitud küladele ka Walaſti piirkond, kus ſoowitakſe üleminekut ka Wõhmuta alla. Walaſti äraminek tähendab aga lõpulikult Kukſema walla kadu — aſub ju wallamaja ſiin külas.

4. ſkp. tuli Järwa maawalitſuſele Walaſti elanike ühine palwe üleminеku ſoowi kohta Wõhmuta walla alla. Palwele on alla kirjutanud 63 maapidajat. Palwe põhjenduſeks toowad inimeſed ette küllalt kaaluwaid motiiwe. Nii ei oleks waja Kukſema walla ärakaotamiſe järele ehitada praeguſel kitſal ajal Walaſtiſſe uut koolimaja. Selleks jääks Kukſema wallamaja, kuna praegune kool aſubki walla ruumes. Edaſi, tuuakſe waldade liitmiſel tulewane Wõhmuta wallamaja Järwa-Jaani, kus walla elanikel oleks ajada aſju wäga hõlbus, kuna kõik kohtu- ja walitſusaſutuſed, kauplused ja tööſtuſe ettewõtted, ühiſused, pank, koolid, kirik ning raudteejaam aſuwad tulewaſe ühiſe ühiſe walla ſüdames — Järwa-Jaanis. Wõhmuta walla liitmine on Kukſema walla elanike ühine ſoow, ſeſt ſiis on loota wallamaſſude alanemiſt ja asjaajamiſe muutumiſt kiiremaks.

Nii on pea kogu Kukſema walla külade ja aſunduste elanikkond ühiſe palwega pööranud walitſusaſutuſte poole walla ärakaotamiſeks ja ärajagamiſeks Albu ning Wõhmuta wald. wahel. Puuduwad ükſi weel wastawad kirjalikud ſoowiawaldуſed Kooruka ja Roosna-Alliku piirkondade maapidajate poolt, kuid kuulu järele olla aſi ka ſeal liikumas ühiſe palwe ſiſſeandmiſe ſuunas.

Kukſema walla elanike palwetele on Järwa maawalitſus andnud wastawa käigu. Nii paiſtab ſelle walla elueа keſtwus olewat waid lühema aja küſimuſeks.

Põllutööminiſtri iſeſugune otſus.

Mõni aeg tagaſi müüdi riigi poolt oksjoniteel Esna wallas Kodaſema end. mõiſa hooned ära. Mõiſa endine omanik Engelhardt oli hoonete oſtuſt iſe loobunud ja öelnud koguni kirjalikult ära. Nii omandas hooned oſtuteel aſunik, kes peab kohta Roosna-Alliku krundil nr. 23. Suur oli aga aſuniku üllatus, kui nüüd järsku ſelgus, et põllutööminiſter J. Zimmerman oli oma otſuſega tühiſtanud awaliku oksjoni müügi taimingu ja hooned määranud endiſnik Engelhardtile, ſeſt wõimane mõtlewat kaſutada üht hoonet elumajaks. Kuidas ſee ſünnib, on ümbruskondſetele elanikele ſaladuſeks, ſeſt n. n. elumaja on ſiſſelangenud ning kaſutamiskõlbmata.

Uuſi telefoni könepunkte. Türi uudiſeid.

Telefoni könepunktid awati Linnapää, Jootma ja Rägawere külades ning Piibe aſunduſes.

Warem awati telefoni könepunktid Pirtſul ja Selikülas.

Maapanga eſindaja Paides,

igal reedel.

Kirjutaſime hiljuti oma lehes, et hädawajalik oleks Maapanga eſindaja ka Paides.

Nüüd on Maapanga poolt aſi nii korraldatud, et igal reedel wiibib Paides panga eſindaja J. Mägi, wõttes juhtiwaid waſtu k. 9—2 Eesti pangas.

See Maapanga ſamm kergendab põllumeeſtele pangaga aſjaajamiſt. Eriti on nõuannet tarwis aga nüüd, mil käimas põllumajanduſliku wõlgade ümberlaenuſtamine.

J. Mägi on Paides juba homme.

H. Sepa talu oksjonil.

Paide ühiſpanga nõudel on oksjonile määratud Paide ühiſpanga end. juhataja H. Sepa talu, mis aſub Wirumaal, Salla wallas. Talul hüpoteegiwõlga Paide ühiſpanga kaſuks 2676 kr.

Tapal algas juurdlus.

Eile pidi Tapal juurdluſt aluſtama koolinõunik M. Ulk keſkkooli aſjus eſitatud kaebuſe ſelgitamiſeks.

Ringi ümber Järwamaa.

Mäo-Nurmſi maanſiste ſelts korraldab eelolewal pühapäewal õppereiſi Piliſtwere ja Wõhma ümbruſkonna eeſtujulikumatesſe taludesſe, mis oſa wõtnud kodukorraldamiſe wõiſtluſeſt. Loodetawaſti ei jäta Nurmſi perenaiſed ja peremehed ülaſtamata taluſid, mis eeſtujulikumad Eeſtis. Lähemaid teateid õppereiſi kohta ſaab ſelts juhatuſelt.

Jalgratas warastati Tapal pagar E. Waldmanni pagari-tööſka koſaſt. Waraſt pole ſeni kordagi kätnud tabada.

Müürgeldaja kunks arestiti. H. Winterit karistas nelipühtunik Amblas Wilbu korteris müürgeldamiſe päraſt kuuajaliſe arestiga, ilma rahatrahwita.

Warastati põltſed. Muhmu külas warastati K. Kaalepil põllul kõdes olewate hobuſte peaſt päitſed ja waljad. Waras oli hobuſtele ſidunud ketid ümber koela, et nad ära ei jooſkſeks. Warguſes kahtluſtatakſe „Wardi“ talus ööbinud wenelaſt.

Muſtikate „laudin“ Tapal. Järwamaa rahwas on tänawu muſtikate ning kõigi teiſte marjade ſaak wäheldane. Mööbunud reedel oli Tapa turg „wallutatud“ Alutaguſe muſtikatega. Liiter maksis 18 ſenti.

Sigapusmas põles heinakuhi. Mööbunud nädalal põles ära Sigapusma talu heinamaal J. Karelli heinakuhi. Tuli ſai alguſe nõgamõiſtuſliſe käest, kes teenib ſamas tallas E. K. juures. Tähelepannu wäärib, et K. juures alati nõrgamõiſtuſliſed teenimad. Peremees peaks aga nende järele wallwama ,muidu wõiwad nad kogu ümbruſele kardetawaks ſaada.

Kahtlane kaam tobis. A. wallas X. külas peeti hiljuti wulmapidu. Tuju tegemiſeks oli tehtud tubli ſagu „ſamagonni“. Kuna mööbunud talwel „wabrikant“ ſiſſe tukkus, ſiis oldi pulmajoogiga ebakwaatlik. Ei antud ſeda pudelitega klaaſidesſe walamiſeks lauale, waid laſti taopi ringi käia, ſeſt ſeda paremn hädaohu korral ära peita.

Taimetoitlaſed ei laſe lapſele rõugeid panna. Seli külas elaſſeb perekond Luttſuk. Nemad oma laſt rõugepaneamiſele ei wiinud. Ema ſaatis pika kirja maawalitſuſele, milles ſeletab, et nemad olewat mehega taimetoitlaſed ja täiskarſklaſed. Nad elawad wiimaſe wõimaluſeni loodusſeaduſte järele. Haigeſeb aga olewat tingitud tänapäewa inimeſte ebaloomuliſeſt ihaluſtwiiſist ja alkoholi tarwitamiſeſt, miſpäraſt korralikud eluwiiſid kõige kindlam arſtiwõi. Seepäraſt ei wajatsewat ka nende lapſeb rõugepanekut. Loomulikult ei anwestata aga ſelle ſoletuſega ja trahw tuleb ikkagi taſuda.

Hea kurgi-aasta. Kurgipeenrad on kõikjal täies õites ja lõtawad rohket ſaaki. Tänatwune ilmaſtik näib kurkide kaſwuks ſoodne olema.

Nawa tahab telefoni. Nawale on telefonijõnepunkti awamine hädatarwilik. Kõnepunkti ehitamine ſtruu ei oleks ka wäga kulukas, ſeſt kunni Prümlini on liin olemas. Uut liini tuleks umbes kolm kilomeetrit ehitada.

Wajutiſkiwideſt wundament. Tänawu leppadel märkaſid mõned Anari mehed, kellel linaleotuſeaugud Wiiſuſoo kohal maantee ääres, et ära wiibur kõik wajutiſkiwid. Asja lähemalt uurides, ſelgus ka kiwide äramedaja. Keegi aſunik, kes wajas kibedalt wundamendikiwe endа uuele elumajale, küſinud mainitud linaleotuſe kiwe oſta ühelt nende omanikult. Saades rahuldawa waaſtuſe, wedas mees kiwid koju, peale oſtetute ära wedades ka kõik teiſtegi omabuſe. Kahjukannatajad otſuſtaſid asja anda kohtu lahendada, kui ſüüdlane iſe ei kiiwideeri asja rahuldawalt.

Uus lõõtſaul Lokutel. Nagu teada, löi kroonu kukutamine maal ſuuri lainеid. Suur oſa kiwiſid, kuid leidus mõned wõheſed kroonikukutamiſe pooldajadki. Saarnaſeid „kroonihukkajaid“ leidus Lokutalgi. Mainitud meeſte kohta, ciimiti laul kokku tundmata autori poolt, milles eſile toodi kahapealſete „legelinaſtide“ hukid ja lootuſed, mis tähendalt ſeotud krooni kukutamiſega. Warjunimede all, nagu „krooni Mihkel“, „kuuſi Kusti“ ja „Lapua Jaan“, eſinesid kõik kahapealſed „ſuurburžuikukutajad“ pikkelaulus. Riimid olid pabertile wiſatud ja üles löödud Anari küla wahele telefonipostidele. Kuna laulu riimid ja takt ſobib kergeſti ühe tuntud wiiſiga, näib mainitud wärſkeſes kujunetwat kahapeal päewaunuſeks lõõtſaulurks, mida tõhti wõib kuulda külawahel poiſte ſuus.

Särewere ühwardab kohati ristikuſeemneſaaki tuhtuda kahjurite tõttu. Hallwem aga on lugu kehwadel kiilitud ristiku taimega. Kuiwa kehwade tõttu idanes ſeeme üldiſelt wäga puutuſlikult, milliſt ſeiſukorda weelgi halwendas ſuwine põud. Liſaks kõigile oli tänatwu rukis täunis tihe, warjates päikeſe pea täielikult nõrkade taimede eeſt. Kokkuwõttes peab üldiſema, et kehwadel kiilwatud ristiku taime ſeiſukorb on praegu täieſti halb. Ainuke lootus on weel, kui wihmaritas ſügiſene-ſuwi parandab ſeiſukorda. Wastaſel korral pole tulewal aaſtal üldſe loota midagi eſimeſe aaſta ristikupõllubelt. Wrassaadawalt mõjuks ſee kataſtroofiliſelt karjamajanduſele, ja ſellepäraſt jälgib enamus põllumehi murelikult ristiku kaſwu kuiwkõrres, aru pidades, kas ümber künda wõi jätta heina kaſwatama.

Amblа kroonikat.

Tuletõrje „52“.

Amblа tuletõrje ühing pühitſeb laupäewal, 19. ſkp. oma 52. aaſtapäewa. Korwalbatakſe paraad ja kooſwiibimine.

Haridusſeltſi näitemüük.

Amblа haridusſeltſ korraldab 27. ſkp. näitemüügi. Sel puhul on kutſutud wabaõhu jumalateenistuſt pidama paſtor Tallmeiſter. Kas tahetakſe Tallmeiſtriga wõlaami hetа wõi on tegemiſt jälle kohaliku õpetaja waſtaſe wainuga?

Pühapäewakoolide 1. aaſtapäewa

peeti möödunud pühapäewal. Halwa ilma tõttu oli pühapäewakoole wähe kokku tulnud. Umbes poolteiſtſada noort läkſid ühiſes rongikäigus kiriku ja tulid ka tagaſi.

JÄRVA maavalitsuse haridusosakond vajab

PAIDE TÖÖSTUSKOOLILE kutseõiguslikku

õpetajat

järgmistele õppeainetele: matemaatika 4 t., joonestust 5 t., füüsika, keemia, mehaanika 4., masinaõpetus 3., kalkulats., arvepidam., tööstus ja kodanikuõpet. 3 t. ja ehitusteadus 1 t., kokku 20 tundi

Avaldiſed ſaata Järva maavalitsuse haridusosakonnale hiljemalt 17. augustiks s. a. Õppejõudude teenistuse ſeaduſes ettenähtud korras.

Järva maavalitsuse haridusosakond.

Paide nööritehas

vahetab ja valmistab köie- ja ohjanööri linadest ja linade vastu. **Ostab kõva kiuga**

puhaſtatud ja murtud (masindatud) linu.

Soowitab kõiksugu põllumajanduſe nööre ja koetud masinarihmu. Perenaiſtele peſu- ja põrandariide nööre. **Saadaval ehituſte jaoks takku ja linu.**

Wajatakſe

energilisi eſindajaid.

Lähemaid teateid enese iſiku kohta ſaata Paide, poſtkaſt nr. 20,

„Eſindaja“ all.

7. ſkp õhtul

kaotatud

Paide linnas tumepruun pruugitud metallraha- kott. Kotis oli muu hulgas ahnepper-võti. Ausat leidjat palutakſe ärätuua ſelle leiu talituſes.

„Järva Teataja“

on Järvamaal

kõige loetawam

ajaleht.

Kuulutage „Järva Teatajas“.

A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.